

Katowice, 2019.10.16

Ks. prof. dr hab. Ireneusz Celary
Instytut Nauk Teologicznych
Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach

RECENZJA

rozprawy doktorskiej ks. dra Piotra Pawła Ochotnego, pt.: *Rola programów duszpasterskich w działalności parafii. Studium teologicznopastoralne*, przygotowanej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, w Katedrze Teologii Pastoralnej i Nauk Pomocniczych, pod kierunkiem ks. prof. zw. dra hab. Jana Kazimierza Przybyłowskiego, Warszawa 2019, ss. 359 (wydruk komputerowy).

Jan Paweł II w Liście apostolskim *Novo millennio ineunte* (nr 29) napisał: *Trzeba, aby program zawarty w Ewangelii, w żywej Tradycji (...) znalazł wyraz we wskazaniach duszpasterskich dostosowanych do sytuacji każdej wspólnoty (...). Właśnie w Kościołach lokalnych można określić konkretne elementy programu- cele i metody pracy, zasady doskonalenia duszpasterzy i ich współpracowników, sposoby poszukiwania potrzebnych środków- dzięki którym orędzie Chrystusa może docierać do ludzi, kształtować wspólnoty.* W prezentowanym dokumencie Ojciec Święty zwraca uwagę na konieczność wytyczenia etapów przyszłej drogi. Takim wytyczeniem etapów jest m.in. programowanie duszpasterskie.

W nurt powyższych przemyśleń wpisuje się rozprawa doktorska, autorstwa ks. dra Piotra Pawła Ochotnego, pt.: *Rola programów duszpasterskich w działalności parafii. Studium teologicznopastoralne*, napisana pod naukowym kierownictwem ks. prof. zw. dra hab. Jana K. Przybyłowskiego.

1. Problematyka, metoda oraz struktura rozprawy

Ważnym elementem każdej pracy naukowej jest Wstęp, który zgodnie z kanonami metodologii naukowej powinien zawierać niezbędne formalne elementy, uzasadniające naukową aktualność i doniosłość badanych zagadnień. Autor recenzowanej rozprawy postanowił przyjrzeć się programom duszpasterskim Episkopatu Polski i ocenić je w perspektywie prakseologicznej i teologicznopastoralnej. Przeanalizował możliwość ich implementacji w duszpasterstwie parafialnym (s. 7). Ten problem badawczy, zasygnalizowany w temacie dysertacji, zaplanowano zrealizować w trzech rozdziałach.

Przedmiot badań został sformułowany w postaci pytań. Dotyczyły one priorytetów pastoralnych ogólnopolskich programów duszpasterskich i w jakim stopniu uwzględniały one bieżącą sytuację duszpasterską Kościoła. Autor pyta jak winno wyglądać duszpasterstwo według ogólnopolskich programów duszpasterskich oraz w jaki sposób te programy miały być realizowane. Interesowało go zagadnienie relacji ogólnopolskich programów duszpasterskich do działalności pastoralnej parafii, oraz w jakim stopniu programy duszpasterskie Episkopatu Polski były pomocą w urzeczywistnianiu zbawczego dzieła Chrystusa we wspólnocie parafialnej, zarówno w duszpasterstwie zwyczajnym, jak też nadzwyczajnym. Wreszcie, czy parafia powinna konstruować własne programy duszpasterskie, czy wystarczy, aby realizowała program ogólnopolski, aby rozwój parafii szedł w kierunku budowania „wspólnoty wspólnot”.

W realizacji projektu badawczego, Doktorant posłużył się precyzyjnie dobranymi metodami naukowymi. W rozprawie została zastosowana metoda łącząca badania historyczne i teologicznopastoralne. Została przeprowadzona kwerenda naukowa oraz uporządkowano źródła. Autor krytycznie przeanalizował materiał źródłowy, dokonując interpretacji źródeł. Te działania dotyczyły programów duszpasterskich Episkopatu Polski oraz ich merytorycznej zawartości. Autor dokonał syntezy wyników. Na tym etapie pracy korzystał z metody wnioskowania i optymalizacji.

Recenzowana rozprawa obejmuje 359 stron i prezentuje klasyczny układ dysertacji podzielony na 3 rozdziały. Poprzedzają je: strona tytułowa (s. 1), spis treści (s. 2-4), i wstęp (s. 5-17). Układ pracy jest logiczny i komplementarny.

Pierwszy rozdział rozprawy (s. 18-127), zatytułowany *Planowanie jako element zorganizowanej działalności zbawczej Kościoła*, stanowi wprowadzenie do całej pracy. Został on poświęcony zagadnieniu planowania działań duszpasterskich. Doktorant

wyjaśnił podstawowe pojęcia związane z planowaniem w procesie zarządzania organizacjami. Przedmiotem analiz stały się programy duszpasterskie, opracowane przez Komisję Episkopatu do spraw Duszpasterstwa Ogólnego. One umożliwiają poznanie charakteru pastoralnych zadań wyznaczanych Kościołowi w Polsce od czasów Wielkiej Nowenny Tysiąclecia do dnia dzisiejszego.

W rozdziale II (s. 128-236), pt.: *Parafia jako miejsce planowania duszpasterskiego*, zostały zaprezentowane różne ujęcia parafii jako miejsca planowania duszpasterskiego. Ukazano ujęcie teologiczno-kanoniczne, oparte na eklezjologii Soboru Watykańskiego II i w normach Kodeksu Prawa Kanonicznego. Autor omówił podstawowe i uzupełniające funkcje parafii jako wspólnoty kultu i miłości braterskiej. W ostatniej części rozdziału Doktorant podjął autorską próbę zdefiniowania parafii w kategoriach systemowych. Te kategorie umożliwiają badanie obiektów złożonych z uwzględnieniem relacji zachodzących między nimi.

Rozdział III (s. 237-315) jest poświęcony planowaniu duszpasterskiemu w parafii w ujęciu systemowym. Zostały przedstawione podstawowe zasady planowania duszpasterskiego w ujęciu systemowym. Omówiono też konsekwencje poznawcze wynikające z systemowego spojrzenia na rzeczywistość parafialną, w której ma być realizowany program duszpasterski.

Zakończenie rozprawy (s. 316-322) stanowi próbę syntetycznego podsumowania przedstawionych zagadnień treściowych związanych z poruszaną tematyką. Badanie i próba określenia roli programów duszpasterskich w działalności parafii oraz systematyzacja zagadnień w obrębie planowania, umożliwiła klarowne rozróżnienie planowania świeckiego jako elementu zarządzania organizacjami i planowania duszpasterskiego jako elementu zorganizowanej działalności zbawczej Kościoła. Rzuciła też pełniejsze światło na pastoralną użyteczność programów duszpasterskich Episkopatu Polski.

Rozprawę zamyka obszerna bibliografia (s. 323-258). Zawiera ona wykaz aktualnych opracowań dotyczących omawianych kwestii. Uwzględnia dokumenty Kościoła powszechnego, nauczanie papieży, dokumenty Stolicy Apostolskiej, także dokumenty Kościoła w Polsce, zwłaszcza programy duszpasterskie Episkopatu Polski za lata 1966-2019. Autor wydzielił literaturę przedmiotową oraz źródła internetowe.

2. Ocena formalna

Analiza recenzowanej rozprawy doktorskiej, autorstwa ks. dra Pawła Ochotnego, pozwala na stwierdzenie, że jest to solidne studium zarówno w aspekcie merytorycznym jak i metodologicznym. Zawiera wiele interesujących i aktualnych kwestii z punktu widzenia naukowego oraz *praxis* duszpasterskiej.

Konkretny temat oraz klarowna struktura pracy stanowią jej pozytywny walor. Cenne są krótkie streszczenia poszczególnych rozdziałów. W nich Doktorant zawarł wnioski, wynikające z przeprowadzonej analizy. Praca odznacza się przejrzystą narracją. To zaś posłużyło realizacji zamysłu Autora. A była nim próba zgłębienia problematyki planowania duszpasterskiego przez ukazanie istoty i znaczenia programów duszpasterskich w działalności parafii (s. 316).

Recenzent zauważył brak wykazu skrótów oraz streszczenia rozprawy w języku obcym. Wydruk komputerowy jest jakościowo dobry. Autor nie uniknął jednak błędów literowych (np. „możliwości”, zamiast „możliwością” (s. 5), „konkurencyjnej” zamiast „konkurencyjne” (s. 22), „administrowania”, powinno być „administrowanie” (s. 24), „szczegółowy”, powinno być „szczegółowym” (s. 30), „potencjały”, powinno być „potencjału” (s. 34) itd.), interpunkcyjnych („Cele takie jak „odnieść sukces, być liderem nie spełniają tego warunki”, powinno być „Cele takie, jak: „odnieść sukces”, „być liderem” nie spełniają tego warunku (s. 37)) i innych (brak słowa „Od kilkudziesięciu na poziomie ogólnopolskim opracowywane są programy duszpasterskie” (s. 80)). Język rozprawy jest komunikatywny i poprawny.

Zasadniczo strona formalna nie budzi zastrzeżeń. Przypisy i noty biograficzne są poprawne. To świadczy o dojrzałości metodologicznej Autora oraz umiejętności korzystania z przedmiotowej literatury.

3. Ocena merytoryczna

Cel, który wyznaczył Autor dysertacji, został osiągnięty. Doktorant zaproponował systemowe ujęcia parafii. Tak skorygował obraz parafii prezentowany w ujęciu teologiczno-kanonicznym, podkreślającym szczególną rolę proboszcza jako pasterza parafii. Przekonywał skutecznie, że w parafii jako systemie nie ma wyszczególnionych

elementów. Wszystkie elementy systemu są ważne. One wzajemnie na siebie oddziałują i pozostają we wzajemnych relacjach. A do elementów systemu parafialnego należą m.in.: proboszcz, prezbiterium parafialne, rady parafialne, wspólnoty i małe grupy religijne. Systemowe rozumienie parafii uzupełnia ujęcie funkcjonalne, skoncentrowane na realizacji konkretnych zadań w kontekście funkcji, poprzez podkreślenie wzajemnych oddziaływań, relacji i sprzężeń pomiędzy poszczególnymi elementami systemu. Autor uzasadnił, że systemowe ujęcie parafii stanowi bardziej adekwatne uchwycenie jej specyfiki oraz umożliwia jej pełniejszą charakterystykę. Stwarza też nową perspektywę badań nad tą pastoralnie bardzo ważną problematyką (s. 318).

Należy pogratulować Doktorantowi pasji badawczej, cierpliwości i dokładności. Wykonał on ogromną pracę. Zrealizował ją rzetelnie.

Recenzent chętnie by usłyszał odpowiedzi na następujące pytania: Jak, patrząc z perspektywy czasu, można ocenić programy duszpasterskie realizowane przez Kościół w Polsce?, oraz Czy nie warto zwrócić większej uwagi na to, aby decyzje dotyczące programów duszpasterskich były podejmowane z większym wykorzystaniem różnych zespołów doradczych, zarówno na poziomie Komisji Duszpasterstwa Ogólnego Episkopatu, jak i na poziomie diecezji i parafii?

4. Wniosek końcowy

Analiza recenzowanej rozprawy doktorskiej pozwala na stwierdzenie, iż stanowi ona interesujące studium badawcze. Jest to praca wartościowa pod względem naukowym i wnosi w przedmiotowym temacie wkład w rozwój wiedzy w dyscyplinie uprawianej przez Autora.

To upoważnia do stwierdzenia, że spełnia ona wszystkie wymogi stawiane pracom naukowym (zob. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki: DZ.U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; z 2005 r. Nr 164, poz.1365 oraz Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora: Dz.U. z 2016 r., poz. 1586).

Dysertacja jest spójna metodologicznie i językowo. Autor wykazuje się w niej kompetencjami zarówno w zakresie prowadzenia badań naukowych, aparatu naukowego,

jak również biegłością metodologiczną. W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie ks. dra Piotra Pawła Ochotnego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

x. Ireneusz Celary

Ks. prof. dr hab. Ireneusz Celary

Wniosek o wyróżnienie pracy doktorskiej ks. dr. Piotra Ochotnego.

x. Ireneusz Celary